

ARAŞTIRMA/RESEARCH

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DERİ KANSERİ VE GÜNEŞTEN KORUNMA HAKKINDAKİ BİLGİ VE DAVRANIŞ DÜZEYLERİ: KESİTSEL BİR ÇALIŞMA

Ayşe Nihal KOÇAK¹

Filiz ADANA²

Alınış Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published
06.09.2019	09.11.2021	15.12.2021

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:
Koçak AN, Adana F. Üniversite Öğrencilerinin Deri Kanseri ve Güneşten Korunma Hakkındaki Bilgi ve Davranış Düzeyleri: Kesitsel Bir Çalışma. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021; 24(4): 486-495. DOI: 10.17049/ataunihem.616340

ÖZ

Amaç: Bu çalışma üniversite öğrencilerinin deri kanseri ve güneşten korunma hakkındaki bilgi ve davranış düzeylerini belirlemek amacıyla kesitsel olarak yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın evrenini bir üniversitede 2015-2016 yılında örgün öğrenim gören 44.763 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemi ise G-güç analizi ile etki boyu düşük (0.10) %95 güç ve %80 güven aralığında 1634 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda geliştirilen Anket Formu, Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği ve Güneşten Korunma Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistik paket programında (Version 15, Chicago IL, USA) değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmamızda öğrencilerin %74.9'u kız, %25.1'i erkek olup, yaş ortalaması 20.26±2.12'dir. Öğrencilerin cinsiyetleri, ekonomik durumları, anne ve baba eğitim durumu, saç rengi, güneş alerjisi, deri hastalığı, güneş lekeleri, hayatının herhangi bir döneminde güneş yanığı geçirmesi, deri kanserinden korunabileceğine inanma durumları ile Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği puanları arasında; cinsiyetleri, en uzun yaşadıkları yer ve bölge, ekonomik durumları, anne ve baba eğitim durumu, saç rengi, ben sayıları, deri kanserinden korunabileceğine inanma durumları ile Güneşten Korunma Davranış Ölçeği puanları arasında fark bulunmuştur.

Sonuç: Araştırma bulguları doğrultusunda öğrencilerin kişisel özellikleri ile deri kanseri, güneşe ilişkin bilgi ve güneşten korunma düzeyleri arasında fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi; Davranış; Deri kanseri; Güneşten korunma; Öğrenciler.

ABSTRACT

The Knowledge and Behavior of University Students about Skin Cancer and Sun Protection: A Cross-Sectional Research

Aim: This study was conducted cross-sectional to determine the level of knowledge and behavior of university students about skin cancer and sun protection.

Method: The population of the study consisted of 44,763 students studying at a university in 2015-2016. In the sample was used the technique G-power with low effect size (0.10) 95 % power and 80 % confidence and 1634 students joined the research. As a data collection tool; Questionnaire Form, Skin Cancer and Sun Knowledge Scale and Sun Protection Behavior Scale developed by researchers in line with the literature were used. The data of the study was evaluated with the SPSS statistics package program (Version 15.00 Chicago IL, USA)

Results: In our study, 74.9% of the students (n=1244) were female and % 25.1(n=410) were male and the mean age was 20.26±2.12. Gender, economic status, educational status of parents, hair color, sun allergy, skin disease, sunspots, having sunburn at any time of life, believing that it can be protected from Skin Cancer and Skin Cancer And Sun Information Scale Scores; gender, place of residence and region, economic status, mother and father education level, hair color, number of mole, believing that they can be protected from skin cancer and the Sun Protection Behavior Scale scores were found to be different.

Conclusions: According to these results, it was concluded that there was a difference between the personal characteristics of the students and their level of skin cancer, sun knowledge and sun protection.

Keywords: Knowledge; Behaviour; Skin cancer; Sun protection; Students.

¹ Aydın İl Sağlık Müdürlüğü Kuşadası Devlet Hastanesi (Hemşire), ORCID: 0000-0002-7892-4794, e-posta: nihalkara48@hotmail.com

² **Sorumlu Yazar:** Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi (Doç. Dr.), ORCID: 0000-0002-7677-0170, e-posta: filizadana@yahoo.com

GİRİŞ

Son yıllarda değişen yaşam koşullarına bağlı olarak ortalama yaşam süresinin artması ve ozon tabakasının incilmesi nedeniyle karsinojenlere maruziyette artış kanser sıklığını arttıran önemli etkenlerdir (1). Deri kanserinin de dünyada ve ülkemizde insidansı giderek artmakta ve önemli bir halk sağlığı sorunu haline gelmektedir. Ultraviyole ışınları deri kanserinin etiolojisinde en önemli faktördür (2,3). Her bireyin deri kanserine yakalanma riski olmakla birlikte özellikle açık ten rengi olan, çok sayıda büyük benleri ve lekeleri olan, uzun süre zararlı güneş ışınlarına maruz kalan, güneş yanığı geçiren kişilerin deri kanseri riski diğerlerine oranla daha fazladır (3,4).

Dünya Sağlık Örgütü dünyada yılda 2-3 milyon melanom dışı, 132.000 malign melanom tipi cilt kanseri meydana geldiğini bildirmektedir (1). Türkmen ve ark.'nın (5) bildirdiğine göre son 20 yılda her yıl bir önceki yıla kıyasla deri kanseri sıklığı % 4 oranında artmıştır.

Toplumda bronzlaşmanın moda olması, gençlerde bronzlaşma merakı, bronz tenin sağlık simgesi haline gelmesi, tatil aktivitelerinin artması, tatil anlayışının güneşle bütünleştirilmesi de ultraviyole ışınlarına maruz kalma düzeyini arttırmıştır (6).

Öğrenciler üzerinde deri kanserine ve güneşten korunmaya yönelik yapılmış olan çalışmaların sistematik incelendiği bir araştırmada; öğrencilerle yapılan çalışmaların yetersiz olduğunun, deri kanserine ilişkin daha fazla araştırma yapılmasının gerektiğinin, sağlık eğitimleriyle öğrencilerin ve ailelerinin bilinçlendirilmesinin, erken yaşta eğitimlerin düzenlenmesinin ve okulların müfredat programlarına konunun eklenmesinin yararlı olacağı belirtilmiştir (7). Hemşireler deri kanseri açısından riskli olan bireylerin sağlık davranışlarının düzenlenmesinde rol alabilir, riskli bireyleri belirleyerek eğitim ve danışmanlık yapabilirler (8).

Kanserin basit korunma yöntemleri ile önlenemediği, taramalar ile mortalite oranlarının önemli düzeyde kontrol altına alınabildiği ve erken tedavinin yaşam kalitesini arttırmada önemli olduğu bilinmektedir. Hemşire, sağlığı geliştirme ve koruma, tanı, tedavi ve rehabilitasyonda çok yönlü ve kapsamlı bir bakım sağlamaktadır. Toplumda özellikle çocuk ve adolesanla iletişimde bulunan hemşireler risk gruplarını belirlemeli, deri kanseri konusunda danışmanlık yaparak ve doğru veri toplayarak bireyleri olumlu sağlık alışkanlıkları geliştirmede

desteklemelidir (9,10). Ancak öncelikle sorun tespitinin yapılması ve buna dayalı olarak öğrencilerinin deri kanseri ve güneşten korunma hakkındaki bilgi ve davranış düzeylerinin belirlenmesi önemlidir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin deri kanseri ve güneşten korunma hakkındaki bilgi ve davranış düzeyleri ile ilişkili faktörleri belirlemektir.

Araştırma Soruları

1. Üniversite öğrencilerinin güneşten korunma hakkındaki bilgi düzeyleri nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin güneşten korunma davranışları nasıldır?
3. Üniversite öğrencilerinin özellikleri ile güneşten korunma hakkındaki bilgi düzeyleri arasında fark var mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin özellikleri ile güneşten korunma davranışları arasında fark var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü: Kesitsel tipteki araştırma Aydın'da bir üniversitede öğrenim gören öğrencilerde Şubat 2016-Şubat 2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi: Araştırmanın evreni 2015-2016 yılında bir üniversitede örgün öğrenim gören 44.763 lisans ve önlisans öğrencisinden oluşmuştur. Araştırmanın örnekleme G-power analizi kullanılarak hesaplanmış (Etki boyu=0.10, Güç=%95 Güven Aralığı=%80) ve araştırma kapsamında 1634 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmaya alınma kriterleri, üniversite öğrencisi olmak ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmaktır.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Anket Formu: Anket formu, demografik özellikler ve deri kanserine ilişkin özellikleri belirlemeye yönelik soruları içermektedir. Form toplam 12 sorudan oluşmaktadır (1,6,7). Anket literatür doğrultusunda ve üç uzman görüşü alınarak (iki doçent, bir doktor öğretim üyesi) hazırlanmıştır. Uzman olarak belirtilen kişiler en az doktora eğitimine sahip ve alanında en az 15 yıldır çalışan bireylerdir.

Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği (DKGBÖ): Day ve ark.'ı tarafından 2014 yılında geliştirilen Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği (DKGBÖ) adolesanların deri kanseri ve güneş sağlığıyla ilgili bilgi düzeylerini değerlendiren 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçek adolesanların beş alan ile ilgili bilgilerini değerlendiren Güneşten

Korunma Alt Ölçeği (GKAÖ) (madde 1, 4-7,16-22), Bronzlaşma Alt Ölçeği (BAÖ) (madde 2-12), Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği (DKRFAÖ) (madde 13-15, 23), Deri Kanserinin Önlenmesi Alt Ölçeği (DKÖAÖ) (madde 15, 24) ve Deri Kanserinin Belirtileri Alt Ölçeği'nden (DKBAÖ) (madde 25) oluşmuştur. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Haney ve ark.'ı (11) tarafından 2014 yılında yapılmıştır.

Güneşten Korunma Davranış Ölçeği (GKDÖ): Güneşten korunma davranış ölçeği Rossie ve ark.'ı tarafından 1997 yılında geliştirilmiş ve daha sonra yapılan çalışmalarda güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu ortaya konmuştur (12). Özgün yapısı dokuz madde olan ölçeğin, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Aygün ve Ergün (13) tarafından yürütülmüştür. Türkçe uyarlamasında ölçek sekiz madde ve üç alt boyuttan oluşmuştur. Ölçekten alınacak en düşük puan sekiz en yüksek puan 40'tır. Güneşten Kaçınma Alt Boyutu (GKAB) (madde 1,2,3), Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu (GKÜKAB) (madde 4,5,6) ve Şapka Kullanma Alt Boyutu'ndan (ŞKAB) (madde 7,8) oluşmaktadır.

Araştırmanın Ön Uygulaması:

Araştırmanın ön uygulaması araştırmanın yapıldığı üniversite dışında bir üniversite öğrencileriyle yapılmış ve anket formu üzerinde gerekli düzeltmeler sağlanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü: Çalışmanın yapıldığı üniversitenin rektörlüğünden ve ilgili okulların dekanlık/müdürlüklerinden, üniversitenin Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (53043469/050-61 sayı ve 11.02.2016 tarih) resmi izinler, gönüllülerden yazılı onam ve araştırmada kullanılan ölçeklerle ilgili gerekli izinler alınmıştır.

İstatistiksel Değerlendirme: Araştırmada öğrencilerin özellikleri bağımsız değişken, Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği (DKGBÖ) ve Güneşten Korunma Davranış Ölçeği (GKDÖ) bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Elde edilen veriler Veriler SPSS istatistik paket programında (Version 15, Chicago IL, USA) değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde; tanımlayıcı istatistiksel analizler, Student T test, One Way Anova, Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada öğrencilerin %74.9'u kız, %25.1'i erkek olup, yaş ortalaması 20.26±2.12'dir. Öğrencilerin %67.2'sinin

ekonomik durumları gelir gidere denk, %52'sinin annesi, %39.9'unun babası ilkökul mezunudur.

Kız öğrencilerin Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği ve alt ölçeklerinden Güneşten Korunma Alt Ölçeği, Bronzlaşma Alt Ölçeği, Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği puanları; erkek öğrencilerin ise Deri Kanserinin Önlenmesi Alt Ölçeği puanları yüksektir (Tablo 1).

Çalışmada kız öğrencilerin güneşten korunma, bronzlaşma, deri kanseri risk faktörleri; erkek öğrencilerin ise deri kanserinin önlenmesi konusunda daha bilgili olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde hem ülkemizde hem de yurtdışında çalışma bulgularımıza benzer bulguların varlığı dikkat çekmektedir. Pek çok araştırmada kadınların güneşten korunma ve cilt kanseri hakkında bilgi düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (6,11,14,15). Literatür bulguları ile çalışma bulgularımız paralellik göstermektedir. Kız öğrencilerin estetik kaygılar ve beden imajına duyarlı olmalarının konuya ilişkin duyarlılıklarının daha fazla olmasına yol açtığı düşünülmektedir.

Geliri giderinden fazla olanların Bronzlaşma Alt Ölçeği puanları düşük saptanmış ve gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (Tablo 1).

Çalışmada gelir durumu yüksek olan öğrencilerin Bronzlaşma Alt Ölçeği puanları düşük saptanmış ve gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (Tablo 1). Sümen ve Öncel'in (7) çalışmasında ailenin gelir durumu arttıkça güneşten korunma düzeyinin arttığı bildirilmektedir. Ancak toplumumuzda bronz ten rağbet görmekte ve bahar ayları ile birlikte çekici bir aksesuar gibi kullanılmaktadır. Ekonomik durumu iyi olan bireylerin bronzlaşmaya daha fazla önem verdiği ve bu konu ile ilgili önlemleri daha az önemsedığı düşünülebilir.

Anneleri üniversite ve üstü eğitime sahip olanların Güneşten Korunma Alt Ölçeği puanları yüksektir. Babaları üniversite ve üstü eğitime sahip olanların Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği ve alt ölçeklerinden Güneşten Korunma Alt Ölçeği ve Deri Kanserinin Belirtileri Alt Ölçeği puanları yüksektir. Anneleri okuryazar olanların ortaokul mezunu olanlara göre Güneşten Korunma Alt Ölçeği puanları düşüktür (Tablo 1).

Bu çalışmada annesi üniversite ve üstü eğitime sahip olanların güneşten korunma bilgi düzeyi, babası üniversite ve üstü eğitime sahip olanların güneşten korunma ve deri kanseri belirtileri bilgi düzeyi yüksektir. Annesi okuryazar olanların ortaokul mezunu olanlara göre Güneşten Korunma Alt Ölçeği puanları

düşüktür (Tablo 1). Literatürde de güneşten korunmanın ebeveynlerin eğitim düzeyi ile pozitif ilişkisini gösteren çalışmalar mevcuttur (7,16). Güneşten korunma bilgi ve davranışının ilk olarak küçük yaşlarda, ailede kazandırıldığı göz önüne alındığında; ebeveyn eğitim seviyesi ile bilgi

puanları arasındaki fark daha kolay açıklanabilmektedir. Ebeveyn eğitiminin öğrencilerin bilgi düzeyleri üzerinde önemli bir faktör olması, ailelere yönelik eğitimlerin düzenlenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özellikleri ile Deri Kanseri Güneş Bilgi Ölçeği ve Alt Ölçeklerinin Karşılaştırılması

Sosyo Demografik Özellikler	n	Deri Kanseri Güneş Bilgi Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
		GKAÖ	BAÖ	DKRFAÖ	DKÖAÖ	DKBAÖ	DKGBÖ	
		AO±SS	AO±SS	AO±SS	AO±SS	AO±SS	AO±SS	
Cinsiyet	Kız	1224	22.10±2.37	17.94±1.63	7.97±1.10	3.46±1.11	2.30±0.94	45.44±3.62
	Erkek	410	21.72±2.66	17.45±1.86	7.48±1.34	3.58±1.28	2.26±0.97	44.52±4.22
	*t,p		2.673	4.969	7.270	-1.926	0.716	4.213
			0.001	0.001	0.001	0.001	0.925	0.001
Ekonomik durum	Gelir giderden az	331	21.87±2.53	17.86±1.65	7.82±1.12	3.51±1.15	2.24±0.95	45.00±3.80
	Gelir gidere denk	1098	22.02±2.44	17.87±1.67	7.86±1.19	3.46±1.14	2.30±0.94	45.28±3.75
	Gelir giderden fazla	205	22.14±2.39	17.44±1.92	7.81±1.27	3.61±1.25	2.28±0.95	45.16±4.09
	**F,p		0.868	5.505	0.188	1.441	0.520	0.641
			0.420	0.004	0.828	0.237	0.595	0.501
Anne Eğitimi	Okur yazar değil	111	21.72±2.52	17.95±1.75	7.75±1.15	3.57±1.18	2.06±0.97	44.92±3.99
	Okur yazar	69	21.38±2.34	17.80±1.81	7.66±1.16	3.47±1.13	2.20±0.96	44.43±3.56
	İlkokul mezunu	850	21.99±2.49	17.80±1.66	7.85±1.16	3.46±1.14	2.31±0.95	45.15±3.68
	Ortaokul mezunu	246	22.11±2.31	17.73±1.82	7.84±1.20	3.39±1.10	2.35±0.92	45.17±3.81
	Lise mezunu	263	22.03±2.46	17.86±1.72	7.90±1.26	3.53±1.18	2.29±0.93	45.39±4.03
	Üniversite ve üstü	95	22.64±2.38	17.91±1.70	7.92±1.20	3.74±1.31	2.29±0.98	46.16±4.09
	**F,p		2.505	0.353	0.666	1.462	1.685	1.961
			0.029	0.881	0.649	0.199	0.135	0.082
Baba Eğitimi	Okur yazar değil	27	22.18±2.18	17.92±1.68	7.62±1.14	3.33±1.07	2.03±1.09	44.66±3.39
	Okur yazar	31	21.26±3.05	17.83±2.00	7.70±1.32	3.74±1.31	2.19±0.98	44.75±5.11
	İlkokul mezunu	652	21.98±2.48	17.80±1.71	7.86±1.14	3.51±1.15	2.27±0.95	45.19±3.81
	Ortaokul mezunu	287	21.78±2.32	17.82±1.69	7.82±1.22	3.37±1.13	2.18±0.96	44.72±3.71
	Lise mezunu	402	21.90±2.44	17.75±1.82	7.76±1.23	3.47±1.14	2.33±0.91	45.05±3.72
	Üniversite ve üstü	235	22.62±2.42	17.94±1.45	8.04±1.15	3.59±1.21	2.44±0.92	46.21±3.74
	***Kw,p		17.807	1.614	10.742	5.298	13.432	23.510
			0.003	0.900	0.057	0.381	0.020	0.001

*Student t Test, **One Way ANOVA, *** Kruskal Wallis

GKAÖ: Güneşten Korunma Alt Ölçeği, BAÖ: Bronzlaşma Alt Ölçeği, DKRFAÖ: Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği, DKÖAÖ: Deri Kanserin Önlenmesi Alt Ölçeği, DKBAÖ: Deri Kanserin Belirtileri Alt Ölçeği, DKGBÖ: Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği

Sarı ve kızıl saçlı öğrencilerin kumral ve koyu kahve saç rengine sahip öğrencilere göre

Bronzlaşma Alt Ölçeği puanları daha düşük; kızıl saç rengine sahip öğrencilerin Deri Kanserin

Belirtileri Alt Ölçeği puanları diğerlerine göre yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Çalışmaya göre öğrencilerin saç rengine göre deri kanseri ve güneş bilgi düzeyinin farklılaştığı, sarı ve kızıl saçlı öğrencilerin deri kanseri ve güneş bilgi düzeyinin daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak sarı ve kızıl saçlı bireylerin MC1R

(melanocortin 1 receptor) değişimlerine yol açarak cilt kanseri anlamında daha fazla risk taşıdıkları bilinmektedir (2,17,17). Bu nedenle kızıl saçlı öğrencilerin kanser belirtileri konusunda bilgi düzeyinin daha yüksek olması kendilerini deri kanseri açısından riskli görmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Table 2. Öğrencilerin Deri Kanseri İlişkin Özellikleri ile Deri Kanseri Güneş Bilgi Ölçeği ve Alt Ölçeklerinin Karşılaştırılması

Deri Kanseri İlişkin Özellikler		Deri Kanseri Güneş Bilgi Ölçeği ve Alt Ölçekleri						
		n	GKAÖ	BAÖ	DKRFAÖ	DKÖAÖ	DKBAÖ	DKGBÖ
			AO±SS	AO±SS	AO±SS	AO±SS	AO±SS	AO±SS
Saç rengi	Sarı	131	22.05±2.35	17.48±1.55	7.75±1.18	3.43±1.18	2.36±0.97	44.84±3.51
	Kızıl	30	21.96±2.61	17.26±1.81	7.86±1.33	3.33±0.92	2.76±0.77	45.13±5.01
	Kumral	555	22.06±2.48	17.90±1.68	7.87±1.19	3.46±1.16	2.26±0.93	45.27±3.79
	Koyu kahve	504	21.97±2.40	17.93±1.70	7.92±1.10	3.47±1.12	2.24±0.94	45.25±3.63
	Siyah	414	21.97±2.52	17.72±1.78	7.75±1.27	3.58±1.21	2.32±0.97	45.18±4.02
	**F,p		0.122	3.175	1.331	0.939	2.619	0.353
			0.975	0.013	0.256	0.440	0.034	0.842
Güneş alerjisi	Hayır	1346	21.96±2.46	17.76±1.72	7.81±1.21	3.48±1.16	2.29±0.93	45.10±3.83
	Evet	287	22.21±2.40	18.06±1.60	8.01±1.06	3.53±1.15	2.28±1.00	45.73±3.61
	*t,p		-1.535	-2.681	-2.517	-0.68	0.081	-2.494
			0.881	0.159	0.001	0.999	0.004	0.41
Herhangi bir deri hastalığı	Hayır	1436	21.95±2.45	17.78±1.73	7.82±1.20	3.51±1.17	2.30±0.94	45.15±3.82
	Evet	195	22.42±2.43	18.09±1.50	8.00±1.08	3.30±1.07	2.18±0.98	45.62±3.70
	*t,p		-2.457	-2.359	-1.876	2.397	1.689	-1.567
			0.819	0.038	0.001	0.005	0.014	0.498
Güneş lekeleri	Yok	1216	21.88±2.46	17.76±1.75	7.82±1.21	3.47±1.15	2.29±0.94	45.03±3.81
	Var	411	22.35±2.42	17.98±1.57	7.92±1.11	3.55±1.16	2.28±0.95	45.71±3.75
	*t,p		-3.254	-2.154	-1.44	-1.202	0.089	-3.083
			0.566	0.005	0.002	0.681	0.486	0.423
Hayatının herhangi bir döneminde güneş yanığı	Hayır	1033	21.87±2.48	17.76±1.77	7.80±1.21	3.50±1.17	2.27±0.94	45.02±3.88
	Evet	596	22.22±2.38	17.90±1.60	7.92±1.14	3.47±1.13	2.31±0.96	45.50±3.61
	*t,p		-2.741	-1.618	-2.058	0.482	-0.857	-2.388
			0.186	0.002	0.011	0.155	0.524	0.166
Deri kanserinden korunulabileceğine inanma	Hayır	136	21.83±2.78	17.46±1.93	7.51±1.38	3.57±1.19	2.22±0.91	44.54±4.18
	Kısmen	894	22.14±2.42	17.85±1.65	7.88±1.17	3.49±1.17	2.28±0.96	45.38±3.80
	Evet	602	21.85±2.42	17.84±1.73	7.87±1.16	3.47±1.13	2.31±0.93	45.10±3.71
	**F,p		2.865	3.137	5.963	0.365	0.618	3.127
			0.057	0.044	0.003	0.694	0.539	0.044

*Student t Test, **One Way ANOVA, *** Kruskal Wallis

GKAÖ: Güneşten Korunma Alt Ölçeği, BAÖ: Bronzlaşma Alt Ölçeği, DKRFAÖ: Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği, DKÖAÖ: Deri Kanserinin Önlenmesi Alt Ölçeği, DKBAÖ: Deri Kanserin Belirtileri Alt Ölçeği, DKGBÖ: Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği

Güneş alerjisi olanların Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği puanları yüksek; Deri Kanserin Belirtileri Alt Ölçeği puanları düşük bulunmuştur (Tablo 2). Çalışmada güneş alerjisi olanların deri kanseri risk faktörleri açısından daha bilgili; ancak deri kanseri belirtileri açısından daha az bilgili oldukları söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilerin bilgilendirilmesi,

bilinçlendirilmesi ve buna uygun alışkanlıklar kazandırılmalarının sağlanması ile deri kanseri insidansının azaltılmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Herhangi bir deri hastalığı olanların Bronzlaşma Alt Ölçeği ve Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği puanları yüksek; Deri Kanserin Önlenmesi Alt Ölçeği ve Deri

Kanserinin Belirtileri Alt Ölçeği puanları ise düşüktür (Tablo 2). Terzi ve ark.'nın (19) çalışmalarında deri hastalığı varlığı ile hastaların güneşin zararlı etkileri ve korunma yolları ile ilgili bilgi düzeyleri arasında ilişki bulunmamıştır.

Çalışma bulgusu, deri hastalığının varlığının konu ile ilgili duyarlılığı artırdığını; ancak kapsamlı bir bilgi sağlamadığını düşündürmüştür. Konu ile ilgili eğitim çalışmaları ile önleyici davranışlar geliştirebilir.

Tablo 3. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özellikleri ile Güneşten Korunma Davranış Ölçeği Alt Boyutlarının Karşılaştırılması

Sosyo-Demografik Özellikler	Güneşten Korunma Davranış Alt Boyutları				
		GKAB	GKÜKAB	ŞKAB	
		n	AO±SS	AO±SS	AO±SS
Cinsiyet	Kız	1224	11.03±2.19	8.82±3.62	4.74±2.39
	Erkek	410	10.56±2.38	6.30±3.17	4.98±2.28
	*t,p		3.698	12.542	-1.807
			0.003	0.003	0.028
Ekonomik durum	Gelir giderden az	331	11.00±2.28	7.54±3.77	4.54±2.34
	Gelir gidere denk	1098	10.92±2.19	8.29±3.64	4.83±2.36
	Gelir giderden fazla	205	10.72±2.47	8.67±3.62	5.04±2.40
	**F,p		1.001	7.251	3.205
			0.368	0.001	0.041
Anne Eğitimi	Okur yazar	69	10.89±2.33	7.89±3.69	4.82±2.35
	İlkokul mezunu	850	11.00±2.22	7.91±3.59	4.76±2.32
	Ortaokul mezunu	246	10.80±2.30	8.78±3.8	4.76±2.41
	Lise mezunu	263	10.73±2.26	8.80±3.60	4.96±2.49
	Üniversite ve üstü	95	11.08±2.18	9.92±3.57	5.52±2.27
	**F,p		0.904	14.961	3.508
			0.477	0.001	0.004
Baba Eğitimi	Okur yazar değil	27	10.59±2.85	4.85±3.03	4.22±2.62
	Okur yazar	31	11.25±2.20	8.00±4.16	4.80±2.53
	İlkokul mezunu	652	11.04±2.23	7.73±3.68	4.75±2.32
	Ortaokul mezunu	287	10.64±2.37	7.76±3.59	4.83±2.46
	Lise mezunu	402	10.77±2.21	8.79±3.47	4.79±2.31
	Üniversite ve üstü	235	11.13±2.11	9.32±3.61	4.97±2.41
**K,p		12.198	70.908	3.479	
			0.032	0.001	0.627

*Student t Test, **One Way ANOVA, *** Kruskal Wallis

GKAB: Güneşten Kaçınma Alt Boyutu GKÜKAB: Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu ŞKAB: Şapka Kullanma Alt Boyutu

Güneş yanığı olanların Bronzlaşma Alt Ölçeği ve Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği puanları yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Uslu, Karaman, Şavk ve Şavk (20) araştırmasında geçirilen yanık sayıları ile hekimlerin kendilerinde gördükleri risk arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Yılmaz ve ark.'nın (8) ve Cunningham ve ark.'nın (21) bildirdiğine göre araştırmaya katılanların %60'ından fazlası hayatlarında en az bir kez güneş yanığı yaşamışlardır. Fabris ve ark.'na (22) göre güneş yanığı eğilimi cilt üzerindeki melanin miktarı ile ilişkilidir. Çalışma sonucuna göre daha önce güneş yanığı geçirme öyküsü olanların deri

kanseri riskleri açısından diğer öğrencilerden daha duyarlı ve bilinçli oldukları düşünülebilir.

Deri kanserinden korunabileceğine inananlarda Deri Kanseri ve Güneş Bilgi Ölçeği ile Bronzlaşma Alt Ölçeği ve Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği puanları düşük, güneş lekesi olanlarda Bronzlaşma Alt Ölçeği ve Deri Kanseri Risk Faktörleri Alt Ölçeği puanları yüksek bulunmuştur (Tablo 2). Öğrencilerin konuya ilişkin duyarlılık ve bilgi düzeylerinin inanışlarıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada kız öğrencilerin Güneşten Kaçınma Alt Boyutu ve Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu puanları; erkek öğrencilerin

ise Şapka Kullanma Alt Boyutu puanları daha yüksektir (Tablo 3).

Aygün ve Ergün (6) çalışmalarında Güneşten Kaçınma Alt Boyutu ve Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ağadayı ve ark. (23) yaptıkları çalışmada, kadınların güneş koruyucu krem kullanımının yüksek olduğunu bulmuşlardır. Hobbs ve ark.'ı (24) çalışmalarında kız öğrencilerin deri kanseri hakkında daha bilgili olduklarını ve güneş koruyucuları daha fazla kullandıklarını belirtmişlerdir. Patel ve ark.'ı (18) ABD'de yapılan bir çalışmada kız öğrencilerin güneş koruyucu ve güneşten kaçınma davranışlarının daha yüksek olduğunu; Tempark

ve ark. (25) Tayland; Patel ve ark. (18) Amerika'da yaptıkları çalışmalarında kız öğrencilerin güneş koruyucu krem kullanımının daha fazla olduğunu; Falk ve Anderson (26) İsveç'te yaptıkları çalışmada kadın cinsiyet ve yüksek eğitim seviyesinde güneş koruyucu krem kullanımının yüksek olduğunu saptamışlardır. Hobbs ve ark.'nın (24) çalışmasında katılımcıların %44.9'unun dışarı çıkmadan 15-30 dakika öncesinde güneş koruyucu uyguladıkları ve %35'inin bunu saat başı tekrarladıkları görülmüştür. Bu veriler, ultraviyole radyasyonun zararlı etkileri hakkında erkeklerin daha az endişe duydukları ve daha az bilgi sahibi olduklarını düşündürmektedir. Çalışma literatürle benzer özellik taşımaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Deri Kanserine İlişkin Özellikleri ile Güneşten Korunma Davranış Ölçeği ve Alt Boyutlarının Karşılaştırılması

Deri Kanserine İlişkin Özellikleri	Güneşten Korunma Davranış Ölçeği ve Alt Boyutları				
		GKAB	GKÜKAB	ŞKAB	
		n	AO±SS	AO±SS	AO±SS
Ten rengi	Çok açık sarışın	103	11.12±2.41	9.20±4.03	5.00±2.41
	Açık	518	10.99±2.23	8.19±3.66	4.72±2.50
	Kumral	578	10.84±2.22	8.01±3.55	4.78±2.31
	Esmer	435	10.87±2.27	8.16±3.75	4.87±2.27
	**F,p		0.760	3.035	0.587
			0.516	0.028	0.623
Saç rengi	Sarı	131	11.22±2.27	8.60±3.68	4.97±2.45
	Kızıl	30	11.03±2.20	8.70±3.77	5.46±2.22
	Kumral	555	10.89±2.19	8.51±3.66	4.68±2.38
	Koyu kahve	504	10.97±2.27	8.42±3.75	4.69±2.39
	Siyah	414	10.76±2.28	7.29±3.47	4.98±2.30
	**F,p		1.199	8.359	1.968
		0.309	0.000	0.097	
Çok sayıda ben	Yok	1201	10.88±2.22	8.06±3.56	4.81±2.35
	Var	428	11.02±2.30	8.54±3.95	4.75±2.40
	*t,p		-1.074	-2.363	0.519
		0.576	0.000	0.936	
Deri kanserinden korunulabileceğine inama	Hayır	136	10.09±2.69	7.37±3.26	4.69±2.45
	Kısmen	894	10.84±2.14	8.35±3.62	4.80±2.33
	Evet	602	11.20±2.25	8.14±3.83	4.83±2.40
	**F.,		14.658	4.263	0.196
		0.001	0.014	0.822	

Student t Test, *One Way ANOVA, *** Kruskal Wallis

GKAB: Güneşten Kaçınma Alt Boyutu GKÜKAB: Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu ŞKAB: Şapka Kullanma Alt Boyutu

Bu çalışmada gelir giderden fazla olanların Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu ve Şapka Kullanma Alt Boyutu puanları; çekirdek aileye sahip olanların Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu puanları yüksektir. Türkiye'de yapılan başka çalışmalarda da ekonomik düzeyi yüksek olanlarda güneşten koruyucu ürün kullanımının yüksek olduğu saptanmıştır (6, 19). Avustralya'da yapılan bir araştırmada sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe

şapka ve koruyucu giysi kullanımının arttığı bildirilmiştir (27). Literatürde hem ülkemizde hem de yurtdışında bu çalışma bulgularına benzer bulguların varlığı dikkat çekmektedir. Gelir düzeyi arttıkça güneşten korunma yöntemlerine ulaşılabilirlik de artmaktadır. Ailelerin ekonomik durumunun koruyucu önlemlerin maliyetini karşılamada belirleyici olduğu düşünülmüştür. Çalışmada çekirdek aile yapısına sahip öğrencilerin güneş koruyucu ürün kullanımının

daha fazla olduğu belirlenmiş; çekirdek aile yapısının güneşten korunmada çocuklar üzerinde olumlu etkisi olduğu tahmin edilmiştir (Tablo 3).

Bu çalışmada anne eğitimi arttıkça Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu ve Şapka Kullanma Alt Boyutu puanlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin ortaokul mezunu olanlara göre Güneşten Kaçınma Alt Boyutu puanı yüksek, ortaokul ve lise mezunu olan öğrencilerin üniversite ve üstü mezunu olanlara göre düşük bulunmuştur. Babası okuryazar olmayan öğrencilerin diğerlerine göre, ilkokul ve ortaokul mezunu olanların lise ve üniversite ve üstü mezunu olanlara göre Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu puanı düşük bulunmuştur (Tablo 3).

Literatürde de ebeveyn eğitim düzeyi arttıkça güneşten koruyucu kullanım oranının da arttığı belirtilmektedir (19). Literatür bulgusunda ebeveyn eğitim durumu ile ilgili sonuçlar birbirine ve bu çalışmaya benzer özellik göstermiştir. Çalışma bulgusu, annelerin bilgi düzeyinin yüksekliğinin çocuklarının güneşten korunma davranışı üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşündürmektedir.

Saç rengi siyah olanların Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu puanları diğerlerine göre anlamlı derecede düşük; deri kanserinden korunabileceğine inananların Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu puanları düşük ve Güneşten Kaçınma Alt Boyutu puanları yüksektir. Çok sayıda beni olanların Güneş Koruyucu Ürün Kullanma Alt Boyutu puanları olmayanlara göre yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

Çok sayıda beni olan öğrencilerin güneş koruyucu ürün kullanma düzeyleri az sayıda olanlara göre yüksektir. Bunun nedeninin ben sayısının deri kanseri için ciddi bir risk faktörü olarak algılanması olduğu düşünülmüştür.

Araştırmanın sınırlılıkları: Araştırma yalnızca bir üniversitede gerçekleştirilmiştir. Çalışma verileri öğrencilerin öz bildirimlerine dayalıdır.

KAYNAKLAR

1. Dağ S, Hisar F. Açık Alanda Çalışan İşçilerin Cilt Kanseri Yönelik Bilgi ve Uygulamalarının Saptanması. TAF Preventive Medicine Bulletin 2016;15(6):532-6.
2. Castro-Maqueda GD, Gutierrez-Manzanedo JV, Fernandez-Santos JR, Linares-Barrios M, Troya Martín MD. Sun Protection Habits and Sun Exposure of Physical Education Teachers in the South of Spain.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; kız öğrencilerin güneşten korunma, bronzlaşma, deri kanseri risk faktörlerine; erkek öğrencilerin ise deri kanserinin önlenmesine yönelik bilgi düzeyleri yüksektir. Geliri giderinden yüksek olanların, annesi ve babası üniversite ve üstü eğitime sahip olanların deri kanseri ve güneş sağlığıyla ilgili bilgi düzeyleri yüksek bulunmuştur. Ayrıca kumral, kızıl ve koyu kahve saçları olanların, güneş alerjisi olanların, deri hastalığı, güneş yanığı ve güneş lekesi olanların ve deri kanserinden korunabileceğine inananların da deri kanseri ve güneş sağlığıyla ilgili bilgi düzeyleri yüksektir.

Çalışmada kız öğrencilerin daha fazla güneşten kaçındığı, erkek öğrencilerin de daha fazla şapka kullandığı belirlenmiştir. Çalışma bulgularımız genel olarak yüksek eğitime sahip anne ve babası olanların, deri kanserinden korunabileceğine inananların, geliri giderinden fazla olanların, çekirdek aile yapısına sahip olanların, çok sayıda beni olanların güneşten daha iyi korundukları bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda; üniversite öğrencilerinin risk grupları gözetilerek deri kanseri ve güneş sağlığıyla ilgili düzeyleri ve davranışlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilebilir.

Teşekkür: Bu çalışma Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Biriminin desteklediği ve ASYO-16001 proje numaralı bir yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine çalışmayı desteklediklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması: Araştırma ile ilgili olarak yazarlar arasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı: Araştırma fikrinin oluşturulması FA ve ANK; araştırmanın tasarımı FA ve ANK; veri toplama kısmı ANK; analiz ve yorum kısmı FA ve ANK; makalenin yazımı FA ve ANK; eleştirel inceleme FA tarafından yapılmıştır.

Photochemistry and photobiology 2019;95(6):1468-1472.

3. Gül Ü. Güneş, Sıcak ve Derimiz. Ankara Medical Journal 2015;15(3):145-52.

4. Ergül Ş, Özeren E. Sun Protection Behavior and Individual Risk Factors of Turkish Primary School Students Associated with Skin Cancer: A Questionnaire-Based Study. Asian Pacific Journal of Cancer Prevention 2011;12:765-70.

5. Türkmen A, Berberoğlu Ö, Bekerecioğlu Ö, Mutaf M. Deri Kanseri:10 Yıllık Değerlendirme. *Gaziantep Tıp Dergisi* 2010;16(2):11-5.
6. Aygün Ö, Ergün A. Sakarya İlinde Bulunan 6-8. Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Güneşten Korunma Davranışları. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2016;15(4):312-22.
7. Sümen A, Öncel S. Deri kanseri ve Güneşten Korunmaya Yönelik Öğrencilerle İlgili Yapılan Çalışmalar: Literatür İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Elektronik Dergisi* 2014;7(2):78-91.
8. Yılmaz M, Yavuz B, Subaşı M, Kartal A, Çelebioğlu A, Kaçar H, et al. Skin Cancer Knowledge and Sun Protection Behavior among Nursing Students. *Japan Journal of Nursing Science* 2015;12(1):69-78.
9. Kanbur A, Çapık C. Servikal Kanserden Korunma, Erken Tanı Tarama Yöntemleri ve Ebe/Hemşirenin Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 2011;18(1):61-72.
10. Walker DK. Skin Protection for (SPF) Kids Program. *Journal of Pediatric Nursing* 2012;27(3):233-42.
11. Haney MO, Bahar Z, Beser A, Arkan G, Cengiz B. Psychometric Testing of the Turkish Version of the Skin Cancer and Sun Knowledge Scale in Nursing Students. *Journal of Cancer Education* 2018;33:21-8.
12. Weinstock MA, Rossi JS, Redding CA, Maddock JE, Cottrill SD. Sun Protection Behaviors and Stages of Change for the Primary Prevention of Skin Cancers among Beachgoers in Southeastern New England. *Annals of Behavioral Medicine* 2000; 22(4):286-93.
13. Aygün Ö, Ergün A. Validity and Reliability of Sun Protection Behavior Scale among Turkish Adolescent Population. *Asian Nursing Research*, 2015;9(3):235-42.
14. Patel SS, Nijhawan RI, Stechschulte S, Parmet Y, Rouhani P, Kirsner RS, et al. Skin Cancer Awareness, Attitude, and Sun Protection Behavior among Medical Students at the University of Miami Miller School of Medicine. *Archives Dermatology* 2010;146(7):797-800.
15. Laniauskaitė I, Ožalinskaitė A, Strupaitė R, Bylaitė M. Skin Cancer Knowledge, Attitude and Behavior towards Sun Exposure among Young Adults in Lithuania. *Our Dermatology Online* 2011;2(4):189-95.
16. Kaptanoğlu A, Dalkan C, Hıncal E. Kuzey Kıbrıs Türk Toplumunda Güneşten Korunma: İlkokul Çağı Çocukları ve Ailelerin Güneşten Korunma ile ilgili Bilgi, Tutum ve Davranışları. *Türkderm-Turk Archives Dermatology Venereology* 2012;46:121-9.
17. Ransohoff KJ, Jaju PD, Tang JY, Carbone M, Leachman S, Sarin KY. Familial Skin Cancer Syndromes: Increased Melanoma Risk. *Journal of the American Academy of Dermatology* 2016;74(3):423-34.
18. Patel AR, Zaslow TL, Wren TA, Daoud AK, Campbell K, Nagle K, et al. A Characterization of Sun Protection Attitudes and Behaviors among Children and Adolescents in The United States. *Preventive Medicine Reports* 2019;16: 100988.
19. Terzi S, Başak PY, Erturan İ. Polikliniğe Başvuran Hastalarda Güneşin Zararlı Etkileri ve Korunma Yolları ile İlgili Bilgi, Tutum ve Davranışların Araştırılması. *Turkderm-Turk Archives Dermatology Venereology* 2017;51:2-6.
20. Uslu M, Karaman G, Şavk E, Şendur N. Adnan Menderes Üniversitesi Hekimlerinin Deri Kanseri ve Güneşin Etkileri Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Güneşten Korunma Davranışlarının Belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 2006;7(1):5-10.
21. Cunningham SA, Yu R, Shete S. Differences in Sun Protection Behaviors between Rural and Urban Communities in Texas. *The Journal of Rural Health* 2019;35(2):155-66.
22. Fabris MR, Durães ESM, Martignago BCDF, Blanco LFDO, Fabris TR. Assessment of Knowledge of Skin Cancer Prevention and Its Relation with Sun Exposure and Photo Protection amongst Gym Academy Members on the South of Santa Catarina, Brazil. *Anais Brasileiros De Dermatologia* 2012;87(1):36-43.
23. Ağadayı E, Alsancak AD, Üstünoğlu D, Şencan İ, Küçükceran H, Kahveci R, ve ark. Aile Hekimliği Polikliniğine Başvuran Hastalarda Malign Melanom Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi ve Güneşten Korunma Hakkındaki Tutumları. *Konuralp Tıp Dergisi* 2017;9(3):1-6.
24. Hobbs C, Nahar VK, Ford MA, Bass MA, Brodell RT. Skin Cancer Knowledge, Attitudes, and Behaviors in Collegiate Athletes. *Journal of Skin Cancer* 2014:1-7.

25. Tempark T, Chatproedprai S, Wananukul S. Attitudes, Knowledge, and Behaviors of Secondary School Adolescents Regarding Protection from Sun Exposure: A Survey in Bangkok, Thailand. *Photodermatol Photoimmunol Photomed* 2012;28(4):200-6.
26. Falk M, Anderson CD. Influence of Age, Gender, Educational Level and Self-Estimation of Skin Type on Sun Exposure Habits and Readiness to Increase Sun Protection. *Cancer Epidemiology* 2013;37(2):127-32.
27. Warren RS, Monika J, Peter DB, Peter A. Primary Prevention of Skin Cancer: a Review of Sun Protection in Australia. *Health Promotion International* 2004;19(3):369-78.